

การประชุมสัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ 9

วันที่ 11 - 13 พฤษภาคม 2559

ณ โรงแรมแกรนด์จอมเทียนพาเลซ รีสอร์ท พัทยา จ.ชลบุรี

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

การประชุมสัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ ๑

วันที่ 11 - 13 พฤษภาคม 2559

ณ โรงแรมแกรนด์จอมเทียนพาเลซ รีสอร์ท พัทยา จ.ชลบุรี

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ประกาศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ ๙

.....

ด้วย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก จะจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ ๙ ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ โรงแรมแกรนด์จอมเทียน พาเลส พัทยา จังหวัดชลบุรี เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย

- ๑.๑ ศาสตราจารย์อัมพิกา ไกรฤทธิ
- ๑.๒ รองศาสตราจารย์ดุสิต เวชกิจ
- ๑.๓ รองศาสตราจารย์สำออง สืบสมาน
- ๑.๔ รองศาสตราจารย์วีรพงศ์ วุฒิพันธุ์ชัย
- ๑.๕ รองศาสตราจารย์สำราญ มีศรเอี่ยม
- ๑.๖ รองศาสตราจารย์ธีระ รักความสุข
- ๑.๗ รองศาสตราจารย์มานอชญ์ กุลพฤกษ์
- ๑.๘ รองศาสตราจารย์สมชาย สุวรรณประดิษฐ์
- ๑.๙ รองศาสตราจารย์กิตติมา มั่นทรานนท์
- ๑.๑๐ รองศาสตราจารย์สุธัญญา พรหมสมบุญ
- ๑.๑๑ รองศาสตราจารย์วรพจน์ ศรีวงษ์กุล
- ๑.๑๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนินันท์ พรสุริยา
- ๑.๑๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชงโค แซ่ตั้ง
- ๑.๑๔ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปราโมทย์ พรสุริยา
- ๑.๑๕ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ผดุงศักดิ์ วานิชขัง
- ๑.๑๖ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ใจทิพย์ วานิชขัง
- ๑.๑๗ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ถาวร อีร์เวชญาน
- ๑.๑๘ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรชัย หอสุวรรณศักดิ์
- ๑.๑๙ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิทวัส สิทธิกุล
- ๑.๒๐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ พรสุริยา
- ๑.๒๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมกฤช กิตติพร
- ๑.๒๒ นางชลลฤทัย ศรีทะ

๒

- ๑.๒๓ นายทัญญู รอดประพัฒน์
- ๑.๒๔ นางนฤมล มงคลอนวัฒน์

- ๒. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ ศึกษาศาสตร์ ประกอบด้วย
 - ๒.๑ ศาสตราจารย์สิน พันธุ์พินิจ
 - ๒.๒ ศาสตราจารย์พันธุ์ทิพย์ รามสูต
 - ๒.๓ รองศาสตราจารย์เสาวคนธ์ สุดสวาสดี
 - ๒.๔ รองศาสตราจารย์วิกร ดันทุงซุโฒ
 - ๒.๕ รองศาสตราจารย์ฤกษ์ชัย พูประทีปศิริ
 - ๒.๖ รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
 - ๒.๗ รองศาสตราจารย์ไพฑูล สีใส
 - ๒.๘ รองศาสตราจารย์พัชรี ชยากรโคกเกิด
 - ๒.๙ รองศาสตราจารย์วราภรณ์ ปัญญาวดี
 - ๒.๑๐ รองศาสตราจารย์ศรศักดิ์ สุนทรไชย
 - ๒.๑๑ รองศาสตราจารย์เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
 - ๒.๑๒ รองศาสตราจารย์นภลัย สุวรรณธาดา
 - ๒.๑๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัสวดี นิตินิเทศสุนทร
 - ๒.๑๔ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐธยาน์ รุจิธรรณาพัฒน์
 - ๒.๑๕ ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมเดือน โพธิ์สุวรรณ
 - ๒.๑๖ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมศักดิ์ รักเกียรติวินัย
 - ๒.๑๗ นายอานนท์ ศักดิ์วีระชัย
 - ๒.๑๘ นางภทรพร ยุทธภรณ์พินิจ
 - ๒.๑๙ นางสาวผจงสุข เนียมประดิษฐ์
 - ๒.๒๐ นายชัยวัฒน์ หฤทัยพันธ์
 - ๒.๒๑ นางสาวน้ำฝน ใจดี

ทั้งนี้ ขอให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งมีหน้าที่พิจารณาบทความวิจัย บทความวิชาการ หรือเป็นประธานกลุ่มหรือเลขานุการกลุ่มประชุมสัมมนา และให้ข้อเสนอแนะในการประชุมวิชาการดังกล่าว และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยตามวัตถุประสงค์และเกิดผลสำเร็จต่อราชการโดยรวม

ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙

๑๐:

(ศาสตราจารย์สิน พันธุ์พินิจ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ
ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
Key Success Factors the Forest Management of Baanchongkheap,
Thasao Sub - district, Saiyork District, Kanchanaburi Province

ณิชชาอร ท่าพระเจริญ และ สวรรยา ธรรมอภิพล

Nitchaon Thaphracharoen and Sawanya Thamma-apipon

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: winkzi.wk@gmail.com โทร. 085-9211223

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการจัดการป่าชุมชน และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ตัวแทนสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี ตัวแทนกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ และชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งสิ้น 14 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการ สรุปและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของป่าชุมชนบ้านช่องแคบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ช่วงแรกช่วงป่าเสื่อมโทรม เนื่องจากการตัดไม้เพื่อการพาณิชย์และการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรของชาวบ้าน ถัดมาเป็นช่วงผู้นำชุมชนรวมกลุ่ม ซึ่งเริ่มต้นในปี 2544 เกิดการรวมกลุ่มกันของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบผ่านเวทีประชาคมของหมู่บ้าน ร่วมกันจัดตั้งกฎระเบียบว่าด้วยการรักษาป่าชุมชนบ้านช่องแคบ และช่วงฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าในปี พ.ศ. 2545 ในส่วนของปัจจัยแห่งความสำเร็จมาจากปัจจัยภายในชุมชนด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการใช้กุศโลบายด้านพิธีกรรมและความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าไม้ และปัจจัยภายนอกที่มีผลมาจากการสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยงานราชการ แต่อย่างไรก็ตามชุมชนยังคงประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และการไม่เคารพกฎหมาย รวมถึงงบประมาณสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การจัดการ ป่าชุมชน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

Abstract

The purpose of this research is to study development, success factors of community forest management in Baan Chong Khaep Community, Thasao Sub-district, Saiyok District, Kanchanaburi Province. This research is a qualitative research using in-depth interview of 14 people including community leaders, committees of forest and community forest conservation group, representatives from Kanchanaburi Forest Office, representatives from 9th Infantry Division Headquarter, and local people in the community and non-participation observation as the instruments for data collection. A data analysis technique used in the research is triangulation. The results showed that the development of community forest in Baan Chong Khaep Community was divided into three phases; the first phase was a degraded forest due to commercial interests and the use of chemicals in community agriculture, the second phase was integration of community leaders. The integration first occurred in 2001 initiated by committees of forest and community forest conservation group through Civil Society Forum and collectively cooperated to enact community regulation on Baan Chong Khaep Community forest conservation, and the third phase reforestation and maintenance of forests B.E. 2545. The internal factors leading to success included leadership of the community leaders, participation of the people in community, application of stratagem on ritual and belief in forest conservation and the external factor leading to success was supports from educational institutions and government agencies. However, the community still encounters the problems of forest encroachment, law enforcement, and discontinuity in aid payment.

Keywords: Management, Community forest, Factors success.

1. บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิเช่น การเป็นแหล่งอาหาร พืชสมุนไพร เชื้อเพลิง แหล่งวัตถุดิบ ประกอบอาชีพและนันทนาการ อีกทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีค่าของประเทศและเป็นแหล่งของทรัพยากรที่สามารถฟื้นฟูและทดแทนได้ สามารถช่วยทำให้สภาพแวดล้อมในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เหมาะสม เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งของต้นน้ำลำธาร และเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความชุ่มชื้นแก่บรรยากาศ ภูมิภาคใดๆ ของประเทศที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ย่อมส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทั่วไป ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางการเกษตรดีขึ้น (วรารท พงกระจ่าย, 2549) ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้เป็นประเด็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยและเป็นปัญหาร่วมในระดับโลก สาเหตุสำคัญของวิกฤตการณ์ป่าไม้ในประเทศไทย มักเกิดจากการลักลอบตัดไม้ ทำลายป่า โดยมีนายทุน พ่อค้าไม้ เจ้าของโรงเลื่อย เจ้าของโรงงานแปรรูปไม้ ผู้รับสัมปทานทำไม้และชาวบ้านทั่วไป ซึ่งการตัดไม้เพื่อเอาประโยชน์จากเนื้อไม้ ทั้งวิธีที่ถูกและผิด ปริมาณป่าไม้ที่ถูกทำลายนี้ นับวันจะเพิ่มขึ้น ตามอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากร ยังมีประชากรเพิ่มขึ้นเท่าใด ความต้องการใช้ไม้ก็เพิ่มมากขึ้น เช่น ใช้ไม้ในการปลูกสร้างบ้านเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เครื่องเรือนและถ่านในการหุงต้ม เป็นต้น

การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อเข้าครอบครองที่ดิน เมื่อประชากรเพิ่มสูงขึ้นความต้องการใช้ที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินก็สูงตามไปด้วย เป็นผลผลักดันให้ราษฎรเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ แคว้งป่า หรือเผาป่า ทำไร่เลื่อนลอย นอกจากนี้ยังมีนายทุนที่ดินที่จ้างวานให้ชาวบ้านเข้าไปทำลายป่า เพื่อจับจองที่ดินไว้ขายต่อไป รวมทั้งการส่งเสริมการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการส่งออก โดยไม่ส่งเสริมการใช้ที่ดินอย่างเต็มประสิทธิภาพ ตลอดจนการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่ากระทำไม่ชัดเจน หรือไม่กระทำเลยในหลายๆพื้นที่ ทำให้ราษฎรเกิดความสับสน ส่งผลให้เกิดการพิพาทในเรื่องที่ดินทำกินและที่ดินป่าไม้ รวมถึงการจัดสร้างสาธารณูปโภคของรัฐเช่น เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เส้นทางคมนาคม โดยการสร้างเขื่อนขวางลำน้ำ จะทำให้พื้นที่เก็บน้ำหน้าเขื่อนที่อุดมสมบูรณ์ถูกตัดโค่นมาใช้ ทำให้เกิดไฟไหม้ป่า เนื่องจากสภาพอากาศ และการที่มนุษย์ลักลอบเข้าไปเผาป่า หรือผลอจูดไฟทิ้งไว้ (บัณฑิต อ่อนตา, 2529) ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพและวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2546) เมื่อป่าไม้ถูกทำลายจะส่งผลไปถึงดิน และแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาป่าหรือเผาป่าไปแล้ว พื้นดินจะโล่ง ขาดพื้นปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดิน และความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนี้ เมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน และที่ลุ่มในฤดูน้ำหลาก พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้แม่น้ำมีน้ำน้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดแคลนน้ำในการชลประทาน ทำให้ทำนาไม่ได้ผล ขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า (ชญาנית เกตุแก้ว, 2556)

นโยบายการจัดการป่าไม้ที่ผ่านมา ดำเนินการโดยหน่วยงาน หรือองค์กรภาครัฐ โดยมิได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและร่วมวางแผนการจัดการ ทำให้การจัดการป่าไม้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แนวคิดของการจัดการป่าโดยชุมชนจึงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในด้านการป่าไม้ ภายใต้หลักการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมป่าไม้ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ประชาชนดำเนินงานด้วยตนเอง รัฐบาลและเจ้าหน้าที่จะให้ความช่วยเหลือในส่วนที่เกินกำลังความสามารถที่พวกเขาจะช่วยเหลือตนเองได้เท่านั้น เนื่องจากประชาชนต้องดำเนินงานด้วยตนเอง จึงพยายามให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการ ปลูก บำรุง ปกป้อง รักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ด้วยตนเอง โดยจุดมุ่งหมายคือ หยุดการทำลายป่า และบำรุงรักษาป่า อีกทั้งเป็นแนวทางที่จะทำให้ประชาชนและทรัพยากรป่าไม้อยู่ร่วมกันได้ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน (นิวัติ เรืองพานิช, 2533)

จากการรวบรวมข้อมูลป่าชุมชนของประเทศไทย พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชน และองค์กรชุมชน มีจำนวนประมาณ 3,284,355 ไร่ ซึ่งเฉพาะในปี 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 188,901 ไร่ ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2555 ที่มีอยู่จำนวน 65,501 ไร่ (ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้, 2558)

ชุมชนบ้านช่องแคบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหนึ่งในชุมชนที่เคยประสบปัญหา การตัดไม้ทำลายป่า การยึดครองที่ดินเพื่อทำการเกษตร จนเหลือพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์ประมาณ 385 ไร่ แต่ด้วยการนำของผู้นำชุมชนและความสามัคคีของชาวบ้าน จึงสามารถนำความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาได้อีกครั้ง โดยในปี 2544 นายไมตรี ช่างโตซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นได้ริเริ่มให้ความรู้แก่ชาวบ้าน และชักชวนชาวบ้านมาช่วยกันอนุรักษ์ป่า ปลูกป่าเสริม เพื่อป้องกันไฟป่า โดยจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ผ่านเวทีประชาคมของหมู่บ้านคณะกรรมการฯ และชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้งระเบียบการรักษาป่า มีการร่วมกันกำหนดแผนงานการปลูกป่าเป็นประจำทุกปี ประกาศปิดป่าเพื่อให้ฟื้นตัวจากการเก็บของป่า กำหนดแผนป้องกันไฟป่า การขำกล้าไม้มีค่า การขยายพันธุ์ไม้ จัดชุดลาดตระเวนป่า เป็นต้น

ต่อมาได้มีหน่วยงานจากกรมป่าไม้ และอีกหลายหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการป่าไม้รูปแบบป่าชุมชน และในปี 2545 ผู้ใหญ่บ้านพร้อมด้วยชาวบ้านได้ขออนุญาตป่าไม้จังหวัดจัดทำโครงการป่าชุมชนบนที่ดินสาธารณะจำนวน 385 ไร่ 2 งาน 40 ตารางวา และช่วยรัฐดูแลป่าในเขตหมู่บ้านซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงพื้นที่ภูเขาจำนวน 3,750 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมดที่ชาวบ้านดูแล

ประมาณ 4,135 ไร่ ในระยะเวลาไม่นานพื้นที่ป่าก็กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาญจนบุรี เครือข่ายป่าตะวันตก มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี ฯลฯ เยาวชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า ดูแลป่าและการเป็นมัคคุเทศก์น้อยในเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านช่องแคบมีพื้นที่กว่า 4,000 ไร่ สามารถให้ผลผลิตจากป่าเป็นมูลค่าถึงเกือบ 3 ล้านบาทต่อปี ด้วยการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบที่มีประสิทธิภาพจนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 10 ปี 2551 จากบริษัท ปิโตรเลียมประเทศไทย จำกัด มหาชน (ปตท.) (ป่าสร้างชุมชน ชุมชนสร้างป่า หนึ่งทศวรรษรางวัลลูกโลกสีเขียว 2542-2551, 2551 : 114-115) รางวัลนี้เป็นเครื่องหมายยืนยันจากการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่ประสบความสำเร็จซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ เพื่อทำหน้าที่ในการออกกฎระเบียบ ข้อห้าม ข้อบังคับ ในการใช้ประโยชน์จากป่า รวมถึงการป้องกันดูแลรักษาป่าโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการของการจัดการป่าชุมชน และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมแนวทางในการจัดการป่าชุมชน การรักษา พื้นฟูและดูแลป่าโดยชุมชนทั่วประเทศ เพื่อให้ป่าอุดมสมบูรณ์มากขึ้น สามารถเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์ป่า และแหล่งวัตถุดิบปัจจัย 4 ของชุมชน รวมถึงการส่งเสริม การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วิธีการทดลองหรือวิธีการศึกษา

2.1 วิธีการศึกษา

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับป่าชุมชน แนวคิดทฤษฎีการจัดการป่าชุมชน แนวคิดทฤษฎีปัจจัยแห่งความสำเร็จ สภาพพื้นที่ของป่าชุมชนบ้านช่องแคบ และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนจากแหล่งข้อมูลเอกสารและระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน 2) คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ 3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ตัวแทนสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี และเจ้าหน้าที่ของกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ 4) กลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านช่องแคบ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนป่าชุมชน และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชน บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนและส่งเสริมจัดการป่าของชุมชน

2.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีการกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้าในประเด็นที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล หรือผลการศึกษาและอภิปรายผล

3.1 พัฒนาการของการจัดการป่าชุมชน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

3.1.1 ช่วงป่าเสื่อมโทรม

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ในอดีตป่าชุมชนบ้านช่องแคบเป็นป่าสาธารณะที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ทั้งการเลี้ยงสัตว์ การหาของป่าเพื่อบริโภคและเพื่อการค้า โดยมีพันธุ์ไม้ขนาดใหญ่ อาทิเช่น ไม้รวก ส้มป่อย ชี้เหล็ก ประดู่ กวาวเครือ ผักหวานป่า ข่อย วานชั๊กมดลูก ขมิ้นขาว ผักหนาม เห็ดเหาะ เห็ดหูหนู กลอย กระชาย เป็นต้น หากแต่ว่าพื้นที่ป่านั้น ไม่ได้รับการดูแล หรือการฟื้นฟูจากหน่วยงานใด และด้วยความที่ชาวบ้านไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผืนป่า จึงเกิดความเสื่อมโทรมของป่า จาก 2 สาเหตุ ดังนี้

1) ปัญหาการถูกรุกรานพื้นที่ป่า ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าจากนายทุน ประกอบกับชาวบ้านบางคนเข้ามาหาประโยชน์จากป่า ตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการพาณิชย์

2) ปัญหาสภาพดินที่เสื่อมโทรมเนื่องจากการใช้สารเคมี เช่น ยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมี เพื่อเร่งผลผลิตให้ออกทันต่อความต้องการการบริโภคที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นตามปริมาณประชากร ดินที่ขาดการดูแลรักษา ทำให้แร่ธาตุในดินเหลือน้อยลงตามไปด้วยพืชก็ไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ในสภาพดินที่ขาดสารอาหาร ส่งผลให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ เพื่อขยายที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่เดิม ทำให้พื้นที่ป่าลดน้อยลงและทรัพยากรธรรมชาติเริ่มหมดไป

3.1.2 ช่วงผู้นำชุมชนรวมกลุ่ม

ในปี พ.ศ. 2544 เกิดการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชน โดยแกนนำของ นายไมตรี ช่างโต ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ภายใต้ชื่อกลุ่มคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ โดยมีโครงสร้างด้วยกัน 7 ฝ่าย คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เจริญญิก ที่ปรึกษา และกรรมการ

คณะกรรมการ มีการร่วมกันจัดตั้งกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมจัดการดูแลรักษาผืนป่า ควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่ร่วมกันตกลงไว้ของชาวบ้าน โดยจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่บุคคลที่เป็นคณะกรรมการฯ จะเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีบทบาทร่วมกันต่อสู้กับกลุ่มอิทธิพลจากนายทุนเมื่อในอดีต ด้วยลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงมองว่าบุคคลกลุ่มดังกล่าว มีศักยภาพและมีความสามารถในการทำงานทำให้การขอความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูป่า จึงมักได้รับความร่วมมือด้วยดีเสมอมาและได้ปรึกษาหารือกันว่า ควรจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ นายไมตรี ช่างโต ได้ให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาผืนป่าถึงความแห้งแล้งที่เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลให้ผลผลิตตกต่ำ พร้อมกันนี้ ได้ชักชวนชาวบ้านให้เข้ามาช่วยกันฟื้นฟูและรักษาพื้นที่ป่า ด้วยการปลูกต้นไม้เสริม สร้างแนวป้องกันไฟป่า มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ระเบียบร่วมกัน กำหนดแผนการป้องกันไฟป่า การเพาะชำพันธุ์กล้าไม้มีค่า การขยายพันธุ์ไม้ จัดชุดลาดตระเวนป่า และจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตามจุดต่างๆ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดูแลรักษาป่าจะมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชนไว้อย่างชัดเจน และมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ที่กำหนดบทลงโทษไว้แล้ว แต่ในทางปฏิบัตินั้น ยังมีกลุ่มคนบางกลุ่มไม่เคารพกฎหมาย หรือกฎระเบียบของชุมชนที่ได้ตั้งไว้ กลุ่มคนบางกลุ่มมักไม่สนใจในระเบียบในการอนุรักษ์ป่าไม้ ไม่สนใจกฎหมาย เพราะมองว่ากฎหมายนั้นยังไม่เป็นที่เกรงกลัว มีโทษปรับที่น้อย หากถูกจับได้ ก็เสียค่าปรับตามกฎระเบียบชุมชนเพียง 1,000 – 3,000 บาท เมื่อนำมาเทียบกับประโยชน์ที่จะได้จากป่า จึงมีความคุ้มค่าอยู่มาก กลุ่มคนพวกนี้จึงยังลักลอบเข้าไปล่าสัตว์ และตัดต้นไม้ในบางครั้ง

3.1.3 ช่วงฟื้นฟู และดูแลรักษาป่า

จากการดำเนินงานรวมกลุ่มในช่วงแรกนับว่าประสบความสำเร็จด้านการจัดการในระดับหนึ่ง และได้ขยายผลในการขอความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี กองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ในการช่วยฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2545 นายไมตรี ช่างโต ผู้ใหญ่บ้านได้ทำเรื่องขอจดทะเบียนพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านจำนวน 385 ไร่ 2 งาน 40 ตารางวา กับกรมป่าไม้ให้เป็นป่าชุมชนบ้านช่องแคบ อีกทั้งยังช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการดูแลผืนป่าที่เป็นภูเขาใกล้เคียงกับชุมชนอีก 3,750 ไร่ ซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์ ชุมชนได้มีกิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟูป่าและดูแลรักษาป่า ดังนี้ 1) การปลูกป่า 2) การสร้างฝาย 3) การทำแนวป้องกันไฟป่า 4) การจัดชุดลาดตระเวนป่า

ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี ที่ให้คำปรึกษาชาวบ้านในด้านระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน และยังสนับสนุนด้านกล้าพันธุ์ไม้เพื่อใช้ในกิจกรรมการปลูกป่าของชุมชน และกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ที่คอยช่วยเหลือและสนับสนุนด้านกำลังพลในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การสร้างฝาย การขุดบ่อน้ำ และจัดชุดลาดตระเวนตามแนวเขตป่าเพื่อสอดส่องดูแลเรื่องของการบุกรุกพื้นที่ป่าจากบุคคลภายนอก อีกทั้งยังมีการสนับสนุนจากภาคเอกชนในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรม

3.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ

จากการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า เป็นผลมาจากปัจจัยสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยภายใน

1) ปัจจัยด้านผู้นำของบ้านช่องแคบนี้มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

- ผู้นำชุมชนมีความน่าเชื่อถือ เห็นได้จากการที่ผู้นำชุมชนเป็นที่ความเคารพยำเกรงของชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาได้ และสามารถช่วยกระตุ้นชาวบ้านให้เห็นความสำคัญของการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

- ผู้นำทางความคิด โดยดูจากการริเริ่มจัดตั้งป่าชุมชนและจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชน การยืนหยัดในอุดมการณ์ การต่อสู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ สามารถชักจูงใจให้ชุมชนหันมาร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่าจนประสบความสำเร็จเป็นแบบอย่างให้กับป่าชุมชนอื่นได้ มีการนำสิ่งใหม่ๆ มาปรับใช้กับการจัดการป่าชุมชนอยู่เสมอ

- ผู้นำในทางปฏิบัติ ผู้นำมีการต่อสู้กับการบุกรุกป่าตั้งแต่แรกเริ่มก่อนการจัดตั้งป่าชุมชน จนสามารถพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ และสร้างจิตสำนึกกับชาวบ้านให้หวงแหนป่า ในการดำเนินการบริหารจัดการป่า การดูแลรักษาป่าไม้ ผู้นำได้พยายามสร้างกิจกรรมให้เกิดการร่วมมือในการรักษาป่าของคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมแรงร่วมใจกันเวลาที่มีกิจกรรมในชุมชนอย่างเต็มที่

2) ปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณี

จากการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า 1) ชุมชนมีการให้ความเคารพนับถือและให้เกียรติผู้อาวุโส ผู้นำชุมชนตามวิถีประเพณีไทย ทำให้เกิดการควบคุมทางสังคมด้านการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน 2) ชุมชนมีสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ วัดบ้านช่องแคบ วัดถ้ำพรหมโลก สำนักสงฆ์ศรีสรรเพชร สถานปฏิบัติธรรมแดนหมามงคล 3) มีสถานที่ศึกษาภายในชุมชนคือ โรงเรียนบ้านช่องแคบมีประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน เช่น การทำบุญเข้าพรรษา – ออกพรรษา เป็นต้น 4) มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชุมชนหรือเครือญาติที่ประกอบอาชีพคล้ายกัน ทำให้ชุมชนได้ช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน และมีความใกล้ชิดกัน เกิดเป็นพลังสามัคคีในชุมชน ชุมชนได้ใช้พิธีกรรมบวชป่า เป็นกุศโลบายในการป้องกันมิให้ป่าถูกตัดทำลาย โดยจะทำในช่วงเข้าพรรษา – ออกพรรษาของทุกปี เพราะชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนที่เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งต้นไม้ต้นที่ผ่านการบวชแล้ว ชาวบ้านมีความเชื่อว่าต้นไม้ต้นนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ จะไม่ตัดต้นไม้ต้นเด็ดขาด ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ภูผาต้นไม้ที่ผ่านการบวชแล้วจะคุ้มครองรักษาต้นไม้ต่าง ๆ ในบริเวณนั้น ซึ่งจะผลทำให้ต้นไม้แห้ง ผ่นตกรอดตามฤดูกาล ถือเป็นกรยับยั้งการทำลายธรรมชาติและช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรักษาป่าไม้ที่เป็นต้นน้ำลำธารให้อุดมสมบูรณ์ และที่สำคัญคือ สร้างความสำนึกให้แก่ชุมชนในการดูแลรักษาสภาพธรรมชาติ หากมีใครกระทำการไม่เหมาะสมหรือลบหลู่ จะทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่ดีต่างๆ ขึ้นในชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าวจึงสามารถเชื่อมโยงเข้ากับการดูแล รักษาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างดี

3) การกำหนดขอบเขตป่าอย่างชัดเจน

ป่าชุมชนบ้านช่องแคบมีการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าเพื่อใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน เป็นแนวทางที่ชุมชนให้ความสำคัญ ยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน กลุ่มผู้นำ คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ร่วมกับชาวบ้านกำหนดเขตพื้นที่ป่าใช้สอย โดยมีการกำหนดขอบเขตป่าอย่างชัดเจนไว้ 2 แบบ คือ

- ป่าใช้สอย เป็นพื้นที่ที่ห้ามมีการบุกรุกโดยเด็ดขาด แต่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้ตามระเบียบของชุมชน คือ ชาวบ้านสามารถเข้าไปหาของป่าได้ตามฤดูกาล เช่น เก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด เก็บเห็บ ผักหวาน สมุนไพร พืชอาหารป่า เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น ห้ามกระทำเพื่อการค้า รวมทั้งห้ามล่าสัตว์ป่าโดยเด็ดขาด แต่สามารถเลี้ยงสัตว์ในบริเวณนั้นได้ สำหรับการตัดไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนที่พักอาศัยต้องได้รับอนุญาตจาก คณะกรรมการฯ โดยกรรมการจะพิจารณาถึงเหตุผลความจำเป็น จึงจะอนุญาตให้ตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าใช้สอยได้ โดยจำนวนของการตัดและระยะเวลาขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

- ป่าอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ที่ห้ามมีการใช้ประโยชน์ ห้ามบุกรุกทำลายป่าโดยเด็ดขาด ชาวบ้านไม่สามารถเก็บหาของป่า และล่าสัตว์ในบริเวณนี้ได้ สงวนพื้นที่ป่าให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและเพาะพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงอนุรักษ์พื้นที่ป่าให้มีสัตว์ป่าเพื่อให้ชาวบ้านและบุคคลภายนอกสามารถศึกษาตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติของป่าชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ เป็นผลมาจากหลายประเด็นด้วยกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐและองค์กรเอกชน เช่น การมีส่วนร่วมในการบวชป่า กิจกรรมป้องกันไฟป่า การเป็นอาสาสมัครชุดลาดตระเวน การประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา และสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ
2. ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ตั้งแต่การค้นหาสาเหตุของปัญหาป่าเสื่อมโทรม มีการร่วมกันวางแผนการจัดการและการดำเนินการต่างๆ ในป่าชุมชน รวมถึงร่วมกันรับผลประโยชน์จากการช่วยกันดูแลรักษา พื้นฟูและปกป้องป่า เช่น การดูแลป่าไม่ให้เกิดไฟป่าร่วมกัน มีการทำแนวป้องกันไฟป่า ในลักษณะของการกวาดและถางเพื่อกำจัดวัชพืชให้พื้นที่โล่งเป็นแนวยาว ป้องกันมิให้ไฟป่าที่เกิดขึ้นลุกลามเข้าไปยังอีกฟากของแนวกันไฟ และชาวบ้านยังมีส่วนร่วมในการจัดการเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ มีการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการในทุกขั้นตอน มีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับร่วมกันของคนในชุมชน โดยคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบมีหน้าที่คอยรับข่าวสารที่ชาวบ้านแจ้งเกี่ยวกับการพบเห็นการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และออกตรวจป่าเป็นประจำ หากมีเหตุการณ์รับแจ้งจะออกปฏิบัติการทันที ชาวบ้านสามารถเป็นส่วนช่วยในเรื่องของการติดต่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาผืนป่า และร่วมกันจัดการกับปัญหาการขัดแย้งทรัพยากรกับบุคคลภายในและนอกชุมชน โดยมีชาวบ้านในชุมชนที่เพิ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองประธานคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ทำให้เห็นมุมมองทั้งสองด้านของกลุ่มคน ในฐานะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือการจัดการป่าชุมชนโดยตรงจะเป็นตัวเชื่อมและประสานงานระหว่างกลุ่มผู้นำและกลุ่มชาวบ้าน มีหน้าที่ในการดูแลอนุรักษ์ผืนป่าให้คงอยู่ และให้ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างสมดุล ในขณะเดียวกันมุมมองของชาวบ้าน ทุกคนอยากมีส่วนร่วมช่วยเหลือชุมชน การนำและการมีเป้าหมายที่ชัดเจน คอยรับฟังความคิดเห็นของผู้นำและของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ เป็นส่วนผลักดันให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนป่าชุมชน เกิดแรงผลักดันให้รู้สึกอยากมีส่วนร่วม อีกทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนอีกด้วย

3. หน่วยงานภาครัฐจะมีส่วนร่วมกับชุมชนในลักษณะของการอำนวยความสะดวกในแต่ละกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น การมีส่วนร่วมในการสร้างฝายให้กับชาวบ้าน เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นของกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี เช่นการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ร่วมกันจัดตั้งกฎระเบียบของชุมชน การมีส่วนร่วมในการประชุมแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น

3.2.2 ปัจจัยภายนอก

1) การสนับสนุนด้านวิชาการ

หน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ได้แก่ สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี และกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภายนอก

สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี ได้ให้การช่วยเหลือด้านกฎหมาย แม้ว่าชุมชนจะมีหน้าที่ดูแลป่าชุมชน แต่การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้มีอำนาจที่เพียงพอ ไม่มีกฎหมายรองรับ ในกรณีที่มีการต่อต้านจากคนในชุมชนหรือนอกชุมชน หรือแม้กระทั่งการจัดทำกฎระเบียบของชุมชน ก็จะได้รับ การสนับสนุน โดยจะมีเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้เข้าร่วมประชุมอยู่เป็นประจำ เพื่อให้คำปรึกษาด้านต่างๆ การออกกฎระเบียบต่างๆ ที่ชาวบ้านอาจไม่มีความรู้ในส่วนนี้เพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมให้การรับรองอำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน ตัวอย่างเช่น หากชาวบ้านเข้าไปลักลอบตัดต้นไม้ในป่าชุมชน องค์กรชุมชนสามารถยุติปัญหาได้ แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้หากชาวบ้านคนนั้นไม่ยอมรับหรือฝ่าฝืน จำเป็นต้องประสานกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ในการจับกุมดำเนินคดี กฎเกณฑ์การห้ามตัดต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนจึงได้รับการรองรับอย่างแท้จริง มีความน่าเชื่อถือ และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง และให้คำปรึกษาจากตัวแทนสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงการสนับสนุนด้านพันธุ์กล้าไม้ในการปลูกป่า เพื่อเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชน โดยมีพื้นที่ที่ต้องให้พันธุ์กล้าไม้กับชุมชนถึง 100 ไร่ มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะพันธุ์ไม้ การปลูกชำต่างๆ ให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสวนหรือไร่ ของตนเองได้ อีกทั้งการสนับสนุนในการจัดประชุมต่างๆ ของหมู่บ้าน

กองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ได้สนับสนุนการฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าด้วยการจัดกำลังพล หรือเจ้าหน้าที่สำหรับการจัดชุดลาดตระเวนบริเวณเขตป่าโดยรอบ และมีการส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และให้ความรู้เรื่องของการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น สร้างฝายของชุมชนเพื่อเก็บกักน้ำ การขุดบ่อน้ำ การทำแนวป้องกันไฟป่าเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนป่าชุมชน แสดงถึงพลังความสามัคคีที่คอยขับเคลื่อนการดำเนินการ การจัดการต่างๆ ของป่าชุมชนบ้านช่องแคบได้อย่างชัดเจน

2) การสนับสนุนด้านงบประมาณ

ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบอีกประการหนึ่ง มาจากการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสาในด้านการบำรุงรักษาดูแลสิ่งสาธารณูปโภคของชุมชน การดูแลเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ของชุมชนรวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในป่าชุมชน เช่น พิธีกรรมการบวชป่า การดูแลแนวเขตกันไฟ

แต่อย่างไรก็ตามป่าชุมชนป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ก็ยังประสบปัญหาด้านการขาดงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพราะในการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน ต้องมีค่าดำเนินงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งที่ผ่านมามีคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบได้แก้ไขปัญหาด้วยวิธีการระดมทุน แต่บางครั้งในบางกิจกรรมที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูง จึงจำเป็นต้องขอการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากหน่วยงานต่างๆ อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบเป็นในลักษณะของการอาสา การสมัครใจล้วนเป็นการปฏิบัติหน้าที่แบบไม่มีผลตอบแทน แต่มีความสมัครใจ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การดูแลรักษาของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อาจไม่ทั่วถึง ด้วยข้อจำกัดด้านกำลังพลและงบประมาณ แม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐจากกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์และสมาชิกบางคนเดินเท้าตรวจตราในพื้นที่อยู่บ้าง และมีบ้านเรือนของชาวบ้านอยู่รายล้อมบริเวณเขตป่าชุมชนแต่ก็ทำไม่ได้เต็มที่ เพราะป่ามีอาณาบริเวณที่กว้าง ทำให้บางจุดอาจเป็นจุดบกพร่องของการลาดตระเวน

ดังนั้น พัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบซึ่งได้ริเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 และเห็นอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2545 โดยความสำเร็จมาจากปัจจัยสำคัญคือภาวะผู้นำ ทั้งในด้านการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและมีอุดมการณ์ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ที่มีภาวะผู้นำที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิไลพร ทองทุม (2555) ที่ได้กล่าวว่า ความสำเร็จขององค์การบริหารที่มีการบริหารจัดการที่ดี ผู้นำหรือผู้บริหาร ต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และทันสมัย คิดเชิงรุก ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เป็นนักประสานงาน มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลได้บังคับบัญชา เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำ มีการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นสองทิศทาง มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจจากผู้บริหารสู่ผู้ปฏิบัติ และมีการใช้เทคโนโลยีมาบริหาร ผู้บริหารต้องมีเพื่อนร่วมงาน หรือเครือข่ายตามหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสอดคล้องประสานการทำงานกันอย่างบูรณาการ

การใช้ความเชื่อประเพณีเป็นกุศโลบายในการดูแลรักษาป่า ผ่านการบวชป่า ก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ป่าชุมชนบ้านช่องแคบ ประสบความสำเร็จด้านการจัดการ เพราะชาวบ้านมองว่า การบวชป่าจะทำให้ผู้ที่ลักลอบเข้ามาตัดต้นไม้ เมื่อได้เห็นว่าป่าผ่านพิธี ศักดิ์สิทธิ์มาแล้วจะมีผู้คุ้มครองดูแลป่า หากตัดไม้หรือทำลายป่าไปอาจจะเกิดเหตุร้ายกับตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทินกฤต นุตวงษ์ (2554) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการป่าชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ไว้ตั้งเป้าหมายไว้ มีปัจจัยด้านการปฏิบัติ ตาม วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้นั้น คือ ประเพณีเลี้ยง ผีฝ่าย และประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ การบวชป่า ซึ่งประเพณีเหล่านี้ทำให้คนในชุมชน เกิดความยำเกรงในธรรมชาติ ไม่กล้าทำสิ่งไม่ดี ในเชิงทำลาย เพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ ชุมชนจะตระหนักถึงความเป็นชุมชนเดียวกัน ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรป่าไม้งาน ขึ้นตามไป

นอกจากนี้ยังเป็นการกำหนดขอบเขตป่าอย่างชัดเจนให้เป็นเขตป่าใช้สอย และเขตป่าอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานขององค์กรหรือชุมชนประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วรากร พอง กระจาย (2549) ที่ได้ทำการศึกษารองปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่ ทำให้เกิดความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชน 3 ด้านคือ การมีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชุมชน ความคิดเห็นต่อกฎระเบียบในการ จัดการป่าชุมชน และความคิดเห็นต่อความหลากหลายของทรัพยากรในป่าชุมชน และงานวิจัยของสมพร ศิริ (2556) ที่ได้ศึกษารูปแบบ ความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรป่าไม้บ้านแม่ตุงตุง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การดำเนินงานด้าน การอนุรักษ์ป่า สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีการจัดตั้งกลุ่มชุมชนรักษ์ป่า มีโครงสร้างกลุ่ม อำนาจหน้าที่ และมีการ กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าอย่างชัดเจน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของป่าชุมชนบ้านช่องแคบนั้น รวมไปถึงการมีเครือข่ายความร่วมมือจากสำนักงานป่าไม้จังหวัด กาญจนบุรี และกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ที่ช่วยผลักดันและสนับสนุนเกื้อกูลให้การดำเนินงานของชุมชนประสบ ความสำเร็จ เช่นเดียวกับแนวคิดของทินกฤต นุตวงษ์ (2554) ที่กล่าวว่า การจัดการป่าชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ไว้ตั้งเป้าหมาย ไว้ มีปัจจัยภายนอกด้านการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และอุปกรณ์ จากแหล่งต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน หรือหน่วยงานภายนอกประเทศ ได้ทำให้เกิดการพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนขึ้น เช่น การทำแนวเขตป่าชุมชน การ ทำป้ายประชาสัมพันธ์ การปลูกป่า การขยายเครือข่ายป่าชุมชน อุปกรณ์ดับไฟป่า กล้าไม้ เป็นต้น

4. สรุปผล

จากการศึกษาด้านพัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่อง แคบ ดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารการสังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

ช่วงป่าเสื่อมโทรม มาจาก 2 สาเหตุ คือ 1) การตัดไม้ทำลายป่าเชิงพาณิชย์ รวมถึงการบุกรุกและขยายพื้นที่ทำกินทางการ เกษตรกรรม 2) ปัญหาจากการใช้สารฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี ทำให้ดินเกิดความเสื่อมโทรม เพาะปลูกทางเกษตรกรรมได้ผลผลิตไม่ดี สัตว์ป่าและ สัตว์เลี้ยงไม่สามารถอาศัยป่าในการดำรงชีวิต ชาวบ้านจึงเริ่มบุกรุกและขยายพื้นที่ป่าใหม่ ที่สมบูรณ์กว่าเดิมเพื่อใช้ในการเพาะปลูกทาง การเกษตรและการเลี้ยงสัตว์

ช่วงผู้นำชุมชนรวมกลุ่ม ได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยการนำของผู้ใหญ่ไมตรี ช่างโต ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ในขณะนั้น รวมตัวชาวบ้านและจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ สร้างกฎระเบียบ ป่าชุมชนซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข้อปฏิบัติ ข้อห้ามและบทลงโทษ โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและ ความต้องการ เสนอแผนงาน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และให้ชาวบ้านเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ ภายใต้ข้อบังคับและกฎระเบียบ ของชุมชน โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2545 เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังขยายความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย คือ สำนักงานป่าไม้ จังหวัดกาญจนบุรี และกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการจัดชุดลาดตระเวน เพื่อดูแลตรวจตราพื้นที่ป่าที่ ได้รับการคุ้มครองและอยู่ในความดูแลของค่าย มีการสนับสนุนกำลังพลในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของป่าชุมชน มีการพูดคุยกันกับชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้าน แต่ยังมีกลุ่มคนบางกลุ่มไม่เคารพกฎหมาย หรือกฎระเบียบของชุมชนที่ได้ตั้งไว้ ยัง ลักลอบเข้าไปล่าสัตว์ และตัดต้นไม้ เพราะมองว่าบทลงโทษยังไม่มีความเข้มงวดพอให้เขาเกรงกลัว

ช่วงฟื้นฟูและดูแลรักษาป่า ได้เห็นผลขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะการขจัดทะเลียนพื้นที่สาธารณะของ หมู่บ้านกับสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรีให้เป็น “ป่าชุมชนบ้านช่องแคบ” โดยมีเนื้อที่ 385 ไร่ 2 งาน 40 ตารางวา และขยายเครือข่าย ภาคีความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี กองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ ในการจัดกิจกรรมฟื้นฟูป่า และดูแลรักษาป่า เช่น การปลูกป่า การสร้างฝาย การทำแนวป้องกันไฟป่า การจัดชุดลาดตระเวนเพื่อสอดส่องดูแลป่า

ดังนั้น พัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ มีพัฒนาการโดยเริ่มจากการที่ป่าถูกทำลายจนเสื่อมโทรมจากคนในและนอกพื้นที่ รวมไปถึงนายทุน จึงเกิดการรวมตัวกันของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนบ้านช่องแคบ และได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน การให้คำแนะนำระบบการจัดการป่าชุมชน การสนับสนุนกล้าพันธุ์ไม้ที่ใช้ในการปลูกป่า ป่าไม้จึงกลับมาอุดมสมบูรณ์และชาวบ้านมีการช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้ใครเข้ามาบุกรุกพื้นที่ จัดชุดลาดตระเวนและมีพิธีบวชป่าเพื่อเป็นกุศโลบายห้ามไม่ให้คนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า รวมถึงการสร้างแนวกันไฟเพื่อไม่ให้เกิดไฟไหม้ป่า

2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชน

จากการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบ พบว่า มาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้
ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำชุมชน มีลักษณะของภาวะผู้นำ ไม่ว่าจะลักษณะของผู้นำทางความคิด ผู้นำทางการปฏิบัติผู้นำมีอุดมการณ์ และมีความสามารถในการชี้แนะให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการนำเอาหลักความเชื่อมาใช้เป็นกุศโลบายในการอนุรักษ์ป่าไม้ ดังจะเห็นได้จากประเพณีการบวชป่าที่มีการนำผ้าเหลืองไปผูกกับต้นไม้และมีการสวดโดยพระสงฆ์ ขณะประกอบพิธีกรรม โดยมีความเชื่อว่าต้นไม้ที่ผ่านการบวชแล้ว จะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ ชาวบ้านจะไม่กล้าตัดต้นไม้ขึ้นเด็ดขาด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อาศัยอยู่ในต้นไม้จะคุ้มครองรักษาป่าในพื้นที่ เป็นการยับยั้งการทำลายธรรมชาติและช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านช่องแคบยังเป็นผลมาจากการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) ของป่าอย่างเป็นรูปธรรม คือ ป่าใช้สอยซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปหาของป่าเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและตัดไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการฯ และเขตป่าอนุรักษ์ที่ห้ามใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมใดๆ อย่างเด็ดขาด รวมถึงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจากทุกภาคส่วนในภาคชุมชนภาครัฐและภาคเอกชน

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีการช่วยเหลือให้คำปรึกษาด้านความเหมาะสมของกฎระเบียบ การสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ในการปลูกป่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะพันธุ์ไม้ การปลูกชำต่างๆ การสนับสนุนในการจัดประชุมต่างๆ ของหมู่บ้าน และกองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ มีส่วนช่วยในการสร้างฝาย เพื่อเก็บกักน้ำ การขุดบ่อน้ำ รวมถึงการสนับสนุนกำลังพลในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ การสนับสนุนอุปกรณ์ในการก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างจากร้านค้าของภาคเอกชนและการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

5. เอกสารอ้างอิง

- ชญาณิช เกตุแก้ว. 2556. กระบวนการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแม่เจดีย์ใหม่ ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทินกฤต นุตวงษ์. 2554. มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านทุ่งยาว กับชุมชนบ้านหนองไข. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2533. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บัณฑิต อ่อนคำ. 2529. การระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อปัญหา แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการวิจัยเพื่อพัฒนาประสบการณ์จากภาคสนาม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ป่าสร้างชุมชน ชุมชนสร้างป่า หนึ่งทศวรรษรางวัลลูกโลกสีเขียว 2542-2551. 2551. 3,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์. เข้าถึงเมื่อ 24 พฤษภาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://pttinternet.pttplc.com/greenglobe/pdf/book2542-2551.pdf>.
- พิไลพร ทองทุม. 2555. ปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยวอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี 4 ปี. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรารท ฟองกระจ่าย. 2549. ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์สารสนเทศ สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้. 2558. พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนและองค์กรชุมชน. เข้าถึงเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2558. เข้าถึงได้จาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/>.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2546. ยุทธศาสตร์การจัดการป่าชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ม.ป.ท.
- สมพร ศิริ. 2556. รูปแบบความสำเร็จการจัดการทรัพยากรป่าไม้บ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.